

SANATÇILAR
RESİM
İNCELEMELERİ
SANAT AKIMLARI

UMBERTO
ARTE *ile*
Sanat

DESTEK
çevre yayıncılık

J. de Meireux
1888

DESTEK YAYINLARI: 1443

SANAT: 6

UMBERTO ARTE İLE SANAT-III

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Yayın Koordinatörü: Özlem Esmergül
Editör: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur Muştu
Sayfa Düzeni: Levent Kocaoğlu
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Destek Yayınları: Nisan 2021

Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-625-441-220-2

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkani.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari
www.destekmedyagrubu.com

Destek Dukkan

Deniz Ofset – Çetin Koçak
Sertifika No. 48625
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul

ÖNSÖZ

Kitabımda öncelikle, Cezanne, niçin Modern Sanat'ın babası olarak görülür, Barbizon Ekolü nasıl bir ortamda hangi sanatçılar tarafından geliştirildi, Fransız Realizm'i tetikleyen siyasi ortam nasıldı, Goya'nın Romantizm'inin karanlık noktaları, Monet ve Empresyonizm'in 20. yüzyıl sanatına etkileri nelerdi gibi soruların cevaplarını arayacağız.

Birer başlık olarak ele aldığım Jean-François Millet, Jules Breton, Paul Cézanne, Francisco Goya ve Claude Monet gibi sanatçıları işlerken, sayfa aralarında Virginie Demont-Breton, Camille Pissarro, Frédéric Bazille, Gustave Courbet, Vasili Kandinski, Vincent van Gogh, Salvador Dalí, Édouard Manet, Edgar Degas, Paul Gauguin, Pablo Picasso, Paul Signac ve Charles Gleyre gibi sanatçılara da değinip, haklarındaki en özel bilgiler eşliğinde birbirleriyle olan ilişkilerini irdeleyeceğiz.

Bir resmi en iyi şekilde yorumlayabilmek için kimi zaman sanatçının çocukluğuna ineceğiz kimi zaman resmin arkasında yatan mitolojik, dini ve tarihi olaylara bakacağız. Her zamanki gibi incelediğimiz resimlerle ilgili dünden bugüne yapılan belli başlı yorumları ele alıp kendi yorumumuzla birlikte en doğru sonucu çıkarmaya çalışacağız. Yine doğru bilinen yanlışlar ve yanlış bilinen doğruların üzerine gideceğiz.

Fırça vuruşlarından, yapıldığı saatlere kadar sanat akımlarının çıkış noktaları ve ayırt edici özelliklerinin izini süreceğiz.

Kitap bittiği zaman sanat tarihi içerisinde birer mihenk taşı olarak gördüğüm sanatçı ve sanat akımları hakkındaki bilgileri pekiştirmiş olmayı umut ediyorum. Tüm bunları her zamanki gibi sohbet tadında, keyifli bir sanat okuması ile ortak akıl yürüterek yapacağız.

#umbertoarteilesanat

İÇİNDEKİLER

Jean-François Millet ve Barbizon Ekolü	6
Jules Breton ve Virginie Demont-Breton ile Fransız Realizmi	80
Paul Cézanne ve Modern Sanata Giriş	132
Francisco Goya ve (Karanlık) Romantizm	200
Claude Monet ve Empresyonizm	294

"Beğeni tartışılmaz ama geliştirilebilir."

H. E. Gombrich

Jean-François Millet
Photo by Nadar (1820-1910)

Jean-François Millet

(1814-1875)

7

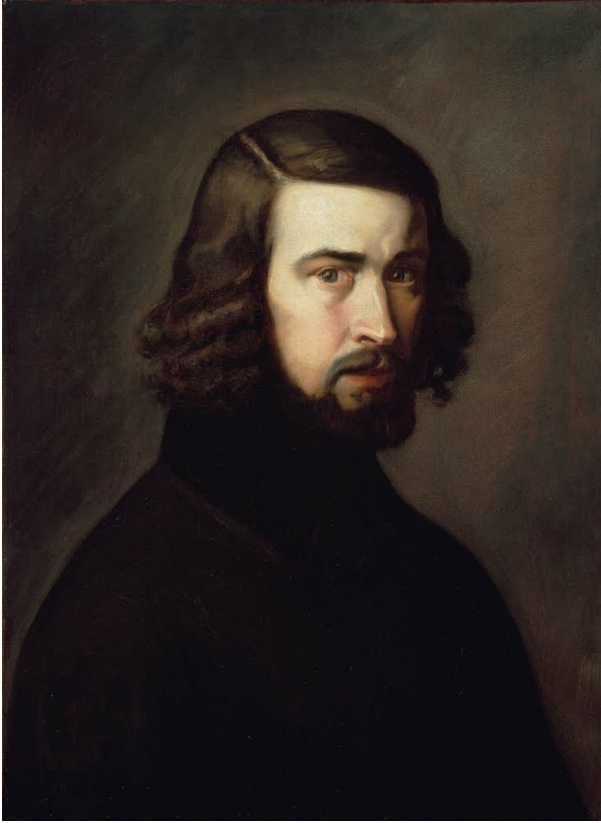
*“Sanata gerçek gücünü veren şey,
sıradan olanı en yüce duyguyla ele almaktır.”*

J. F. Millet

Keyifli okumalar dileyerek, Jean-François Millet ile başlıyorum.

Millet, Van Gogh'un da en sevdiği ressamdı, onu insan ruhunu anlayabilen ender resamlardan biri olarak görüyordu. Millet'nin birçok resmini kendi çizgileriyle yorumladı.

Jean-François Millet'nin yaşamı ve eserlerinden bahsederken Fransız Realizmi ve Barbizon Ekolü'nün öncü ressamlarından biri olmasından dolayı Barbizon Ekolü'ne de değineceğim. Millet, Van Gogh başta olmak üzere birçok sanatçıyı derinden etkiledi, kendisi de eserlerinin merkezine doğrudan gözlemi alırken Hollanda sanatından etkilendi. Millet'ye ayırdığım sayfalar içerisinde hepsinden kısa kısa bahsedeceğim, buyurun devam edelim.

*Jean-François Millet (1814-1875) /
Self-Portrait, about 1840-41*

Jean-François Millet, 4 Ekim 1814'te (Normandiya) Gréville yakınlarındaki Gruchy'de bir çiftçi ailesinin ilk çocuğu olarak dünyaya geldi. Doğduğu yerde yaşam koşulları oldukça zorluydu, çocukluğu boyunca yoksulluğu defalarca tecrübe etti. Ağır bir çalışma ortamında büyüdü. Her şeye rağmen kendi topraklarında kendi kendilerine yetmeye çalışan, çalışkan ve birbirine bağlı mutlu bir ailesi vardı. Millet, sekiz çocuğu olan bir ailenin ilk çocuğuydu.

Millet'nin babası küçük toprak sahiplerinden biriydi, arazisini eşi ve çocuklarının yardımıyla ekip geçimini sağlıyordu. Kendisi de topraklarında bir tarım işçisi gibi çalışıyordu. Tarlalarını hep birlikte ekip, gübreleyip, biçiyorlar, tam bir kolektif emek örneği sergiliyorlardı. Ailenin babası topraklarına bağlıydı, çocuklarının da ileride geçimini bu yolla kazanmalarını istiyordu. Millet'nin babası da sanata çok uzak değildi, boş zamanlarında ahşap ve kil-den heykelcikler yapıyor, aynı zamanda kilisede org çalıyor, köy korosunu yönetiyordu. Oğlu da sanatsal genlerini (muhtemelen) babasından aldı ve ebeveyninin dindarlığından etkilendi.

Millet de küçük yaştan beri tarlalarda çalışıyor, otları yolup çapalama yapıyordu. Kırsal alanda yaşayan tüm çocuklar gibi zorluklar ve mücadele içerisinde büyüdü. Millet tarlada çalışıyordu ama boş zamanlarında sürekli bir şeyler okumak istiyordu, öğrenmeye çok açıktı. Amcalarından birisi rahipti, ondan Latince eğitimi aldı. Diğer taraftan babasına ait resimli İncil'i inceliyor, uzun uzun içerisindeki resimlere bakıyordu. Gün içerisinde verilen molalarda, ailenin diğer üyeleri gibi dinlenmiyor, İncil'de bulunan resimlerin eskizlerini yapıyordu. Bu deneyim ve yaşamışlıklar sonraki yıllarda sanatının temelini oluşturacaktı.

Yaşam koşulları zorluydu ama her büyük ressam gibi derinden gelen sanat aşkı, diğer uğraşlarının önüne geçti. Sanatsal becerileri, tarımsal yeteneklerinden çok daha etkileyiciydi. Köyün rahibi, henüz çocuk yaştaki Millet'nin duyarlılığı ve çevresine karşı olan hassasiyeti üzerine, "Ah çocuğum, sana büyük sıkıntı verecek bir kalbin var ve ne kadar acı çekeceğini bilmiyorsun..." demişti. Bu bir çeşit kehanetti ama Millet, toprakla verilen bu zorlu yaşam mücadelesinde ölüm kalım savaşındaki insan varoluşunu sürekli kendisine dert edindi.

Gréville'de imkânlar kısıtlıydı. Millet, 19 yaşına geldiğinde kendisine bir yol çizmesi gerekti. Yeteneği dilden dile dolaşıyordu

*École des Beaux-Arts / 14 Rue Bonaparte,
75006 Paris, Fransa*

ve çevresindeki herkes ona bir ressam gözüyle bakmaya başlamıştı. Çocuğunun yeteneğinin farkında olan baba onu ilk sanat eğitimi için Cherbourg-Octeville’de yerel bir portre ressamı olan Mouchel’in yanına götürdü. Bu aslında Millet’in yeteneğinin de test edilmesi anlamına geliyordu. Babası, Millet’den Mouchel’e göstermesi için birkaç çizim yapmasını istedi. Millet çizimleri yaptı, birlikte gittiler. Babası çizimleri Mouchel’e gösterip, “Nasıl buldunuz? Benim çocuğumda yetenek var mı?” dediğinde Mouchel, “Siz benimle dalga geçiyor olmalısınız, bu çizimleri bu çocuk yapmış olamaz!” dedi. Babası gülererek, “Bu çizimleri gözlerimin önünde yaptı...” dediğinde Mouchel, “Sizin çocuğunuzun içinde çok büyük bir ressam yatıyor...” diye karşılık verdi. Çizimlerden

çok etkilenmişti. Bu karşılaşma Millet'nin hayatında bir dönüm noktasıdır. Mouchel'in yanında yaklaşık bir yıl eğitim aldı.

Bu arada babasının çok hasta olduğu haberini alıp, Gréville'e geri döndü. Babası ölüm döşegindeydi ve kardeşlerin en büyüğü olduğu için ailenin sorumluluğunu Millet'ye bıraktı. Babası gençti ama yoğun çalışma temposundan dolayı çok yıpranmıştı. Hayatını kaybettikten sonra Millet, sanat çalışmalarına ara verip tarla işleriyle ilgilenmeye başladı. Ailesine sahip çıkıp onların geçimini sağlamak zorundaydı.

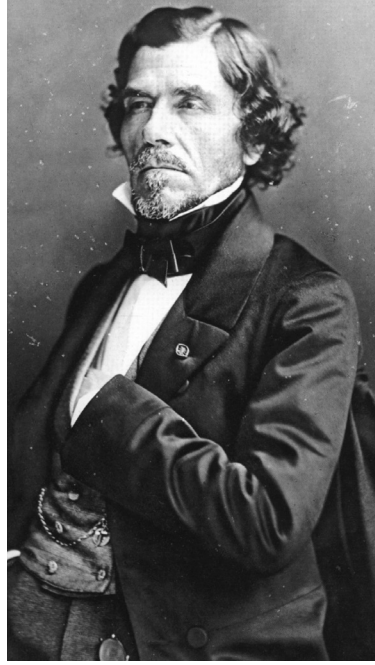
Gündüzleri tarlada çalışıyor, gece odun ateşinde resimler yapıyordu. Bir süre sonra çevresi onu sanatsal çalışmalar konusunda cesaretlendirip yeniden Cherbourg-Octeville'e gönderdi. Bu sefer Langlois'nin öğrencisi oldu. Cherbourg-Octeville'de eğitim alıyordu ama akli sanatın merkezi olan Paris'teydi. Cherbourg'lu sanat ustalarının kendisi için yapabilecekleri şeyler sınırlıydı, ilk fırsatta kendisini Paris'e atmayı düşünüyordu, sonrasında aldığı 2 yıllık burs ile 23 yaşında (1837'de) Paris'e gelip Güzel Sanatlar Akademisi'ne yazıldı (1671 yılında kurulan Ecole des Beaux-Arts).

Millet, Akademi'de dönemin en önemli ressamlarından biri olan (ilk kitabımda da bahsettiğim) Paul Delaroche'nin stüdyosuna girdi. Paul Delaroche'nin tarihsel gerçekçi eserleri Oryantalist resmin önemli isimlerinden biri olan Jean-Léon Gérôme'un sanatını da derinden etkiledi. Jean-Léon Gérôme da sonrasında Paris'e gelen Osman Hamdi'nin hocası oldu. Osman Hamdi de 1882'de II. Abdülhamit tarafından yeni kurulan Sanayi-i Nefise Mektebi'nin müdürlüğüne tayin edildi. (Şu anki Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.) Romantik resmin önemli ismi Eugène Delacroix'dan etkilendi.

Jean-François Millet'den Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'ne, oradan Delacroix'ya geldim ama sanat tarihinde birçok olay birbirine zincirleme bağlıdır.

Paul Delaroche (1797-1856)
The French painter's self portrait

Eugène Delacroix (1798-1863)
Photography by Félix Nadar

Paul Delaroche, Millet'ye hocalık yaptı ama üstün öngörüsüne rağmen Millet'den çok memnun kalmadı. Millet'nin kendine özgün dehası Akademi'nin metodik resim anlayışı ile çatışıyordu. Paul Delaroche, herhangi bir kalıba girmek istemeyen Millet'nin kırsal yaşamın zorluklarını baz alan peyzajları sonrası kendisine "Orman Adamı" demeye başladı. Millet'nin tarzını küçümsüyordu. Delaroche, soyluların hayatını konu alan görkemli tarihi resimler yapıyordu, oysaki Millet tarlalardan gelmişti ve sanatıyla emeği kutsamak istiyordu, bu aşı da tutmamıştı.

Bu çatışma sonrası Delaroche, Millet'ye kendi yoluna gitmesi gerektiğini, kendisi için bir şey yapamayacağını söyledi. Millet'ye kibarca kapıyı göstermişti.

*Jean-François Millet (1814-1875) / Portrait of a Man, 1840/1841, 59 x 47 cm,
Tokyo Fuji Art Museum, Hachioji, Japan*

Millet, Delaroche ile anlaşamamış, Akademi'deki sofistike, şehirli öğrenciler de onun resimleriyle alay etmişlerdi. Bunun üzerine Millet, kendine ait küçük bir stüdyo açtı, geçimini sağlamak için portreler yapmaya başladı. Nasıl ki küçük yaşlarda okuduğu Goethe, Shakespeare ve Victor Hugo eserleriyle kendi kendini eğitmişti, sanatsal anlamda da kendi kendini eğitebilirdi.

*Jean-François Millet (1814-1875) / Portrait of Louise-Antoinette Feuardent
1841, 73.3 x 60 cm, The J. Paul Getty Museum, Los Angeles*

Paris'teki sanat ortamı Jean-François Millet yeteneğindeki birisi için bile çok zorluydu. Bu saatten sonra Paris Salonu'na resim kabul ettirebilmek için yoğun bir uğraş verdi.

Paris Salonu, Académie des Beaux-Arts'ın çok prestijli resmi sanat sergisiydi. Monet'nin 25 yaşında Paris Salonu'na gönderdiği ilk eser reddedildi. Paris Salonu, Millet'den Manet'ye şu an adı sanat tarihine altın harflerle geçmiş birçok sanatçının (özellikle ilk dönem) eserlerini reddetti. Oraya resim kabul ettirmek hakikaten çok zordu.

Millet'nin ertesi yıl gönderdiği portre kabul edilince büyük mutluluk yaşadı, ilk kişisel eğitimini porte üzerine almış ve ilk kişisel başarısını portreler üzerinden elde etmişti. Hocası Delaroche ile de arası iyi değildi. Millet, 2 yıllık eğitim sonrası Delaroche

Portrait de Pauline-Virginie Ono (1821-44)
Jean-François Millet, 1843-1844

Portrait de Catherine Lemaire (1848-49)
Jean-François Millet (1814-1875)

ile tartışarak portre sanatına ağırlık vermek için Cherbourg-Octeville'e geri döndü (1839).

Cherbourg Kütüphanesi'nde kâtip olan arkadaşı Félix-Bienaimé Feuarden'tin genç eşi Louise-Antoinette Feuarden'tin portresini yaptı. Kısa süre önce evlenmişlerdi. Louise'in üzerinde boynunu açıkta bırakan yakası işlemeli siyah kadife bir elbise var. Zarif bir şekilde sol eliyle sağ kolunu kavrayıp alyansını ön plana çıkarmış. Millet, kısıtlı renk kullanımı, sade arka fon ve aynı rengin monokromatik tonları ile Louise-Antoinette Feuarden'tin dingin yapısını yakalarken Hollandalı üstatlara da saygı duruşunda bulundu.

Bu arada Millet'nin özel hayatı da hareketlenmeye başlamıştı, genç ve yakışıklıydı. 27 yaşında (1841'de) terzisinin kızı Pau-

16 line Ono ile evlendi. Ne yazık ki bu evlilikleri çok uzun sürmedi. Yoksul bir yaşantı süren Pauline'in vücudu zayıf düşmüştü, üç yıl sonra 23 yaşında çağın kâbusu tüberkülozdan hayatını kaybetti.

İki yıl sonra henüz 18 yaşındayken yanına hizmetçi olarak aldığı Catherine Lemaire ile sevgili oldu. 39 yaşına geldiğinde (1853'te) Catherine ile resmi nikâh kıyarak evlendiler.

Catherine Lemaire güçlü ve çalışkan bir kadındı, her zaman Millet'nin yaptığı çalışmalarını destekledi ve onun yanında oldu. Son çocukları 1863'te olmak üzere bu birliktelikten 9 çocukları oldu. 1875'te de dini nikâh kıydılar. Millet'nin ölümüne ayrıca değineceğim ama yeri gelmişken bir detay vereyim, Millet bu nikâhtan 17 gün sonra hayatını kaybetti.

Kendisini portre ressamı olarak tanımlıyordu ama 3 yıl sonra (29 yaşında) Paris Salonu'ndan ret yediğinde tekrar cesareti kırıldı. Portre üzerindeki bu kısmi hayal kırıklığı onu daha geniş kitlelere ulaşma konusunda çeşitli arayışlara itti. Rokoko tarzında açık renkte benekli dokunuşlar tekniğini kullanarak, hayranlık uyandıran pastoral peyzajlar ve mitolojik konulara yönelerek portre sevdasından vazgeçti.

Millet kariyerinin ilk zamanlarında daha klasik konulara ilgiliydi, peyzajlarını kimi zaman dini alt metinler ile destekledi. Dindar bir ailede yetişmişti Eski Ahit Yaratılış 3:19'da geçen "Yüzünün teri içinde ekmek yiyeceksin, ta ki ona dönene kadar; çünkü sen topraksın ve toprağa döneceksin" metni birçok eserine temel oluşturdu. Millet'nin eserlerinde dini referanslar vardı ama zamanın sanat anlayışının tersine tablolarındaki dini ve mitolojik figürlerin yerini köylüler, toprak işçileri aldı.

1847'de Paris Salonu'na az sayıdaki mitolojik eserlerinden biri olan Oedipus'un Ağaçtan İndirilişi'ni sundu ve olumlu geri dönüşler aldı. Antik Yunan'ın ünlü tragedya yazarı Sofokles'in "Thebai Üçlemesi"nin ilk eseri olan Kral Oedipus'tan yola çıkarak yap-

Jean-François Millet (1814-1875)
Oedipus'un Ağaçtan İndirilişi / Oedipus Taken Down from the Tree 1847,
Oil on canvas, 133.5 x 77.5 cm,
The National Gallery of Canada, Ottawa

Henri Félix Emmanuel Philippoteaux (1815-1884)
Lamartine in front of the Town Hall of Paris rejects the red flag on 25 February 1848,
Oil on canvas, Musée Carnavalet, Paris

tığı bu resimde babası Laios (Thebes'in mitolojik kralı) tarafından hayvanlara yem olsun diye ayaklarından bir ağaca asılıp ölüme terk edilen çocuk Oedipus'un çobanlar tarafından kurtarılışını resmetti. Baba Laios, kehanete göre oğlunun büyüdüğü zaman kendisini öldüreceğini düşünüyordu, çobanlar (Şiş Ayak) Oedipus'u kurtarınca bu talihsiz kehanetten kaçamadı.